

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Бізнес-консалтинг та міжнародний туризм»

ПОГОДЖЕНО

Гарант ОПП
к.е.н., доцент

Почерніна Н.В.

« 20 » 11 2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о зав. кафедри
д.е.н., професор

С.В. Кальченко

« 20 » 11 2019

ПРОГРАМА НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВО - СИЛАБУС

Комплексна виробнича практика з професійної підготовки

Для спеціальності 051 «Економіка» за ОПП «Економіка»

Форма навчання денна

Кількість кредитів 5

Курс 4

Семестр 8

Форма контролю – захист

Загальна кількість годин – 150

2019 – 2020 н.р.

Комплексна виробнича практика з професійної підготовки. Силабус для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» факультету економіки та бізнесу, спеціальності 051 «Економіка». – Мелітополь: ТДАТУ імені Дмитра Моторного, 2019. – 7 с.

Силабус складений на підставі «Положення про програму навчання здобувачів вищої освіти – силабус» Мелітополь: ТДАТУ, 2019. – 16 с. та робочої програми комплексної виробничої практика з професійної підготовки для здобувачів вищої освіти ОР «Бакалавр» зі спеціальності 051 «Економіка» – Мелітополь, ТДАТУ ім. Дмитра Моторного – 13 с.

Розробник (и): ст. викладач Васильченко О.О.

Рецензент: Тебенко В.М., к.е.н., доцент

Силабус затверджений на засіданні кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму

Протокол № 6 від «10» 11 2019 року

В.о. завідувача кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму

д.е.н, проф. С.В.Кальченко

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу

Протокол № 5 від «10» 12 2019 року

Голова, доц. А.А. Костякова

Назва дисципліни	Курсова робота з економіки та економічної діагностики
Статус дисципліни	Обов'язкова
Форма контролю	Захист
Викладач (і)	Васильченко Олена Олегівна, ст. викладач кафедри БКМТ http://feb.tsatu.edu.ua/teacher/vasylchenko-olena-olegivna/
E-mail викладача	elenavasylchenko@tsatu.edu.ua
1. Анотація практики та Веб-сайт її розміщення	
<p>Практика студентів є невід'ємною частиною процесу підготовки фахівців в університеті. Організовується і проводиться згідно з «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України». Вона передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до освітнього рівня.</p> <p>Комплексна виробнича практика з професійної підготовки покликана удосконалити та поглибити на практиці набуті знання під час вивчення курсу на аудиторних заняттях і під час самостійної підготовки.</p> <p>Даний вид практики проводиться після повного проходження студентами дисциплін циклу професійної та практичної підготовки</p>	
Веб-сайт курсу	http://nip.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=6345 (доступ через особистий логін і пароль для навчально-інформаційного порталу ТДАТУ)
2. Мета виробничої практики	
оволодіння студентами сучасними методами, формами організації праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них на базі одержаних в університеті знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових умовах, виховання потреби систематично поповнювати свої знання та застосовувати їх в практичній діяльності.	
3. Завдання виробничої практики	
<ul style="list-style-type: none"> - формування цілісного сприйняття загальної картини теоретичної підготовки майбутнього бакалавра в галузі економіки та управління підприємствами і організаціями; - розвиток у студентів комплексного системного економічного мислення; - вивчення і аналіз діяльності даного підприємства; - придбання практичних знань і навичок за фахом на конкретних посадах; - ознайомлення з питаннями організації, планування й економіки виробництва на даному підприємстві; - оволодіння навичками організаційно-управлінської роботи; - набуття навичок проведення науково-дослідної роботи і наукових досліджень 	
4. Результати навчання – компетентності (з урахуванням soft skills)	
В результаті проходження виробничої практики будуть досягнуті наступні програмні результати навчання:	
знання	<ul style="list-style-type: none"> - механізм функціонування підприємства; - головні компетенції фахівців-економістів.
уміння	<ul style="list-style-type: none"> - РН5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади) - РН8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач. - РН10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності - РН12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати - РН17. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з урахуванням ризиків та

	можливих соціально-економічних наслідків - РН23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.
комунікація	посилення загальної економічної та аналітичної підготовки фахівців економічного напрямку, оволодіння ними знаннями, необхідними для дослідження діяльності економічного об'єкта та прийняття оптимальних управлінських рішень.
soft skills	показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення
Після успішного проходження курсу здобувач вищої освіти володітиме наступними компетентностями:	
<ul style="list-style-type: none"> - ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки. - ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях - ЗК5 . Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово - ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел - ЗК 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації - ЗК 10. Здатність бути критичним і самокритичним - ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення - ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії - ЗК 13. Здатність діяти соціально-відповідально та свідомо - СК 6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач - СК 7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів - СК 8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин - СК 11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію - СК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення - СК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності - СК 14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків 	
5. Пререквізити	
Дисципліни, що передують проходженню практики	<ul style="list-style-type: none"> - економіка - навчальна практика «Економіка» - аналіз галузевих ринків - іноземна мова (за професійним спрямуванням) - зовнішньоекономічна діяльність - навчальна практика з міжнародної економіки та ЗЕД - економіка фірми - економічна діагностика
6. Постреквізити	
Дисципліни, які спираються на проходження практики	державна атестація

7. Зміст виробничої практики

1. Укладання угоди з підприємством, що є базою практики.

2. Ознайомлення з програмою виробничої практики, проходження на кафедрі під розпис відповідного інструктажу, одержання від керівника практики з університету всіх необхідних документів (відрядження, робочу програму практики, щоденника, індивідуальні завдання, методичні рекомендації тощо).

3. По прибуттю вивчення підприємства-бази практики, по якій заповнюється паспорт бази практики (місце розташування; загальні відомості про підприємство та продукцію, що випускається тощо).

4. Знайомство з персоналом, в тому числі з керівником практики від підприємства та узгодження з ним календарного плану практики. Визначення шляхів подальшої взаємодії з керівництвом.

5. Ознайомлення з процесами виробництва, в яких буде задіяний практикант та функціями для виконання. Проходження інструктажу з техніки безпеки.

6. Виконання персональних завдань керівника практики з підприємства відповідно майбутніх професійних компетенцій протягом усієї виробничої практики.

7. Збір, обробка та систематизація інформації для складання звіту виробничої практики. Ведення необхідної документації та матеріалів візуального супроводження (щоденник, календарний план, форми звіту тощо).

8. Захист виробничої практики та отримання заліку на кафедрі. Складання звіту керівника практики від кафедри.

Під час практики студент зобов'язаний виконати такі групи завдань практичної підготовки:

- **перша група** – збір інформації про діяльність підприємства, зміст якої визначається темою і планом індивідуальної роботи;
- **друга група** – вивчення комплексу питань фахової практичної підготовки, обумовлених вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра;
- **третья група** – виконання індивідуального завдання за певною досліджуваною проблемою.

У таблиці 1 представлені напрямки розкриття основних завдань в межах структурних розділів тематичного плану виробничої практики.

Таблиця 1

Розкриття у звіті основних завдань виробничої практики

№ з/п	Тема завдання	Сутність завдання практики	Розкриття у звіті
1.	Підприємство як суб'єкт господарювання	Ознайомитися з підприємством (фірмою) Основні функції підприємства	Назва, вид підприємства (фірми), місце знаходження, його структура Основні функції підприємства, види діяльності, юридичні аспекти
2.	Управління на підприємстві	Організація управління підприємством	Організаційна форма управління. Органи управління. Персонал підприємства, його чисельність, порядок найму та звільнення
3.	Основні засоби та обігові кошти підприємства	Основні засоби Обігові кошти	Наявність основних засобів, їх структура Наявність обігових коштів. Джерела формування обігових коштів
4.	Планування діяльності підприємства	Ознайомлення з практикою планування діяльності підприємства	Організація планово-економічної роботи на підприємстві. Планування діяльності підприємства. Види планів, основні принципи їх розробки
5.	Витрати підприємства	Ознайомлення із видами витрат на підприємстві та принципами їх розрахунку	Види витрат на підприємстві (статті витрат). Принципи розрахунку витрат. Собівартість продукції (робіт, послуг).
6.	Ціни	Порядок ціноутворення	Види цін, порядок їх утворення
7.	Економічні результати та	Основні економічні показники діяльності	Прибуток. Витрати.

	ефективність діяльності підприємства	підприємства	Чисельність робітників. Обсяг виробництва та реалізації продукції (товарообіг)
8.	Система постачання (реалізації) продукції	Система постачання Система реалізації продукції Складське господарство	Система (порядок) забезпечення підприємства сировиною, товарно-матеріальними цінностями Система (порядок, форми) реалізації продукції підприємством Склади. Умови зберігання, приймання та відпуск товарно-матеріальних цінностей
9.	Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства		Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання видаються здобувачам вищої освіти з метою набуття ними під час практики умінь та навичок самостійного вирішення виробничих, наукових та організаційних питань. Їх зміст конкретизується і уточнюється керівниками практики під час її проходження. Виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних завдань активізує їх творче мислення, підвищує ініціативу і здатність самостійно аналізувати та узагальнювати підсумки роботи й робить проходження практики більш конкретними та цілеспрямованими.

Зміст індивідуального завдання складається керівником. Воно може містити:

- поглиблений аналіз певних економічних показників підприємства;
- детальне ознайомлення з діяльністю підприємства в напрямі досліджуваної проблеми;
- прогнозування економічних показників на підставі результатів аналізу різними методами;
- визначення на основі результатів проведеного аналізу конкретних резервів поліпшення економічних показників;
- визначення конкретних напрямів поліпшення економічної діяльності підприємства відповідно до вибраної теми дослідження тощо.

Виконання індивідуального завдання обов'язково повинно бути відображено у щоденнику та звіті по практиці.

9. Структура залікового кредиту з практики

Модуль	Види робіт	Форма звітності	Кількість балів
1	Інструктаж з порядку проходження практики та з охорони праці і безпеки життєдіяльності. Отримання звітної та методичної документації. Прибуття на базу практики, зустріч із керівництвом, ознайомлення із історією, структурою, роботою, організацією питань охорони праці. Підготовка та оформлення звіту із проходження практики. Робота із літературою, пошук матеріалів до звіту та індивідуальному завданню	Журнал інструктажу з питань охорони праці. Журнал обліку видачі завдання на практику. Щоденник з практики	0-10
2	Виконання робіт під час практики	Щоденник з практики. Відгук керівника практики від бази практики	0-30

3	Підведення підсумків проходження практики. Підготовка та пошук матеріалів для формування звіту із проходження практики. Оформлення щоденнику, звіту та індивідуального завдання. Надання звітної документації на рецензування керівнику практики від закладу освіти	Щоденник з практики. Звіт із проходження практики	0-10
4	Захист звіту з практики	Щоденник з практики. Звіт із проходження практики. Залікова відомість	0-50
Всього балів			100

10. Методи та форми навчання

Форми навчання:

- за рівнем взаємодії здобувача вищої освіти з викладачем: індивідуальна;
- за місцем проведення занять: поза аудиторна

Методи навчання:

- за організацією пізнавальної діяльності: наочні (подання частини матеріалу у вигляді таблиць, схем, рисунків)
- за видами занять: самостійне опрацювання під керівництвом керівника практики від бази практики програми, індивідуального завдання, рекомендованої літератури та індивідуальні консультації з викладачем-керівником практики
- за мотивацією навчально-пізнавальної діяльності (ситуація звернення до життєвого досвіду студентів);
- за контролем ефективності навчально-пізнавальної діяльності (самоконтроль через виконання графіка виконання програми практики, виконання індивідуального завдання);
- за формою стимулювання пошукової та дослідницької діяльності (прилюдний захист звіту з практики, моделювання різних форматів професійних ситуацій).

11. Політика проведення виробничої практики

- усі вимоги, передбачені програмою практики, мають бути виконані у встановлений термін;
- обов'язкове виконання індивідуального завдання;
- під час виконання проходження практики недопустимо порушення академічної доброчесності. Звіт з практики має бути авторськими (оригінальними).
- якщо здобувач вищої освіти не виконав програму практики без поважних причин, то він відраховується з навчального закладу.
- якщо програма практики не виконана здобувачем вищої освіти з поважної причини, то кафедрою (з погодженням деканату) надається йому можливість пройти практику повторно на протязі навчального року.
- здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників проведення практики, дотримуватися дисципліни, виконувати графік проходження практики;
- захист виробничої практики відбувається публічно в усній формі під час проведення конференції;
- під час захисту виробничої практики здобувач вищої освіти має виявити глибокі знання з професійних дисциплін, вміти розкривати в усній доповіді зміст розділів звіту з практики і відповідати на запитання, поставлені членами комісії або будь-яким учасником конференції

12. Критерії оцінювання виробничої практики

Оцінка проходження виробничої практики складається із суми балів, які виставляються комісією на основі розгляду змісту звіту про практику та за підсумком усного захисту перед комісією основних положень, які входять до програми практики.

Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок здобувача вищої освіти, набутих на виробничій практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням її у чотирибальну шкалу оцінок.

Звіт з практики оцінюється «А» (90-100 балів), якщо він за змістом:

- 1) виконаний на високому методичному рівні та повністю відповідає вимогам щодо його написання;
- 2) свідчить про ґрунтовне знання сучасних методів аналізу планування, прогнозування та економічного обґрунтування та досконале володіння обчислювальною технікою;
- 3) містить елементи самостійного дослідження окремих прикладних питань;
- 4) демонструє відмінне знання практики роботи досліджуваного підприємства та його проблем;
- 5) має практичне значення для поліпшення результатів діяльності та рівня економічної роботи підприємства.

Крім того, під час захисту здобувач вищої освіти виявив досконале володіння питань, що розглядаються в звіті, дав кваліфіковані відповіді на поставлені запитання і навів істотні аргументи на захист поданих у звіті окремих положень, прикладних пропозицій і рекомендацій.

Звіт з практики оцінюється «В» (82-89 балів) і «С» (75-81 бали) якщо він за змістом:

- 1) виконаний на високому методичному рівні і повністю відповідає вимогам методичних рекомендацій щодо написання звіту;
- 2) задовольняє не менше ніж трьом вимогам до балу «А».

Крім того, під час захисту здобувач вищої освіти виявив добре розуміння основних питань звіту, дав кваліфіковані відповіді на поставлені запитання; має наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення звіту й щоденника. Характеристика здобувача вищої освіти є позитивною. У відповідях на запитання членів комісії щодо програми практики здобувач вищої освіти припустився окремих неточностей, але загалом має тверді знання.

Бал «D» (67-73 бали) і «E» (60-66 бали) – недбале оформлення звіту та щоденника. Переважну більшість питань програми практики у звіті висвітлено, однак мають місце окремі розрахункові й логічні помилки. Характеристика здобувача вищої освіти в цілому є позитивною. Відповідаючи на запитання членів комісії він почувався невпевнено, збивався, припускався помилок, виявив поверхові знання.

Бал «FX» (35-59 бали) – таку оцінку виставляють здобувачеві вищої освіти, якщо у звіті висвітлено не всі питання або роботу підготовлено не самостійно. Характеристика здобувача вищої освіти у частині відношення до практики та трудової дисципліни є негативною. На запитання членів комісії він не зміг дати задовільних відповідей.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	A (відмінно)	зараховано
82-89	B (добре)	
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	
60-66	E (задовільно)	
35-59	FX(незадовільно)	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F(незадовільно)	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інформаційний пакет

Рекомендована література:

1. Адлер О. О. Економічна діагностика : практикум / О.О. Адлер. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 91 с.

2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : Підручник. / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін. Міжнародна економіка. Підручник./ За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
4. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ : Монографія / За ред. Циганкової Т.М. – К. : КНЕУ, 2003. – 660 с.
5. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : Навчальний посібник / Б.Є. Грабовецький Б. Є. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
6. Економіка зарубіжних країн. / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Осипова В.М.– 3-тє вид. перероб. та доп. Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007 – 544 с.
7. Економіка підприємства : Навч. посіб. / За ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, Б.М. Сердюка. – К. : Ельга-Н, КНТ, 2007. – 780 с.
8. Економіка підприємства : Навч. посіб. / За ред. А.В. Шегди. – К. : Знання, 2006. – 614 с.
9. Економіка підприємства : Навч. посіб. / Н.М. Бондар, В.Є. Воротін, О.А. Гаєвський та ін.; За заг. ред. А.В. Калини. – К. : МАУП, 2006. – 352 с.
10. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. Л.М.Мельника. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 648 с.
11. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
12. Євдокімова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика. Навч.-метод посібник для самот. вивч. дисц. / Н.М. Євдокімова, А.В. Кірієнко. – К. : КНЕУ, 2003. – 110 с.
13. Захарова О.В. Міжнародна економічна статистика : навчальний посібник / О.В. Захарова. – Маріуполь : МДУ, 2014. – 148 с.
14. Ковальчук К.Ф. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції [текст]: навч. посіб. / К.Ф. Ковальчук, Д.Є. Козенков, Ю.Г. Момот. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 150 с.
15. Костенко Т.Д. Економічна діагностика : Практикум / Т.Д. Костенко, А.А. Герасимов, В.С. Рижигов, О.К. Добикіна, С.В. Касьянюк С.В. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 186 с.
16. Кривов`язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування : монографія / І. В. Кривов`язюк. – Луцьк : Надстир`я, 2007. – 260 с.
17. Лугінін О.Є., Фомішин С.В. Статистика національної та міжнародної економіки : навч. посібник / О.Є. Лугінін, С.В. Фомішин. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2008. – 471 с.
18. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства : Навч. посіб. / З.О. Манів, І.М. Луцький. – К. : Знання, 2004. – 580 с.
19. Міжнародні економічні відносини: практикум : навч. посіб. / В.В. Дергачова, О.М. Згуровський, І.М. Манаєнко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 80 с.
20. Міжнародна економіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. та ін.]; За ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'я-ненка, Ю. В. Макогона [3-тє вид.] – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 560 с.
21. Моторин Р. М. Міжнародна економічна статистика : Підручник. / Р.М. Моторин. – К. : КНЕУ, 2004. – 324 с.
22. Петрович Й.М., Кіт А.Ф, Семенів О.М. та ін. Економіка підприємства: Підручник / За загальною редакцією Й.М. Петровича. – Львів: «Новий світ – 2000», 2004. – 680 с.
23. Підгорний А.З., Милашко О.Г., Русева О.П. Міжнародна статистика : Навчальний посібник / А.З. Підгорний, О.Г. Милашко, О.П. Русева. – Одеса : ОНЕУ, ротапринт, 2012. – 162 с.
24. Посилкіна О.В., Світлична К.С. Економічна діагностика. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / О.В. Посилкіна, К.С. Світлична. – Х. : Вид-во НФаУ, 2014. – 333 с.
25. Савельєв Є.В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрантів з міжнародної економіки і державної служби. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 504 с.
26. Сарай Н.І. Економічна діагностика. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Економіка підприємства» усіх форм навчання / Н.І. Сарай. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 165 с.
27. Світова економіка: Підручник / А.С. Філіпенко, О.І. Рогач, О.І. Шнирков та ін. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 582 с.

28. Скороход Н.М. Система національних рахунків : навч.-метод. посіб. / Н.М. Скороход, О.Ю. Дерюгіна. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 105 с.
29. Солонінко К. С. Міжнародна економіка : Навч. посібник. – К. : Кондор, 2008. – 382 с.
30. Шваб Л.І. Економіка підприємства : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Каравела, 2004. – 335 с.

Інформаційні ресурси:

1. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ <http://nip.tsatu.edu.ua>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Методичний кабінет кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму ТДАТУ.
4. Джерела Internet:
 - Головне управління статистики України – <http://www.ck.ukrstat.gov.ua/>
 - Головне управління статистики у Запорізькій області – <http://zp.ukrstat.gov.ua/>